

Gezonde voeding en bewegen op het voortgezet onderwijs in Apeldoorn

In opdracht van JOGG Apeldoorn

Warnsveld, april 2023

Een inventariserend onderzoek voor JOGG Apeldoorn

Caroline Timmerman-Kok, Onderzoeker Publieke Gezondheid (epidemioloog)
Lobke Kuijs, Onderzoeker Publieke Gezondheid

Sterker door meer kennis

Voorwoord

Voor u ligt het rapport met de resultaten van een inventariserend onderzoek in opdracht van JOGG Apeldoorn. Sinds oktober 2014 is de gemeente Apeldoorn officieel JOGG-gemeente. JOGG Gezonde Jeugd Gezonde Toekomst streeft naar een samenleving waarin alle kinderen en jongeren opgroeien in een omgeving waarin een gezonde leefstijl de normaalste zaak van de wereld is. Vanuit deze missie zet JOGG Apeldoorn zich in. JOGG Apeldoorn richt zich vooral op kinderen in de basisschoolleeftijd. In dit rapport beschrijven wij de resultaten van onderzoek naar de noodzaak en behoefte om de inzet van JOGG Apeldoorn uit te breiden naar de jeugd op het voortgezet onderwijs.

Wij bedanken de contactpersonen van de deelnemende scholen, organisaties en de jongeren voor de tijd die zij vrij hebben gemaakt om aan het onderzoek mee te werken en voor de openheid waarmee zij hun ervaringen met ons hebben gedeeld.

Ook willen wij Sasja van Berkum (JOGG-regisseur) en Marieke Appelboom (beleidsadviseur publieke gezondheid) bedanken voor de prettige samenwerking en goede afstemming.

Wij wensen u veel plezier bij het lezen van dit rapport. Wij hopen dat de resultaten aanknopingspunten en mogelijkheden bieden voor de inzet van JOGG in het voortgezet onderwijs.

Warnsveld, april 2023

Lobke Kuijs en Caroline Timmerman-Kok
(onderzoekers)

Inhoudsopgave

1	Achtergrond.....	2
1.1	JOGG Apeldoorn.....	2
1.2	Onderzoeksvraag.....	2
1.3	Aanpak	2
2	Resultaten gezonde leefstijl middelbare scholieren	3
2.1	Achtergrond	3
2.2	Voeding	3
2.3	Lichamelijke beweging	5
2.4	Conclusie	7
3	Resultaten interviews contactpersonen scholen	8
3.1	Achtergrond	8
3.2	Huidig aanbod	8
3.3	Ervaringen	9
3.4	Wensen	10
3.5	Conclusie	10
4	Resultaten interviews partnerorganisaties ..	11
4.1	Achtergrond	11
4.2	Huidig aanbod	11
4.3	Bevorderende en belemmerende factoren.....	11
4.4	Wensen/toekomst	12
4.5	Conclusie	12
5	Resultaten interviews jongeren	13
5.1	Achtergrond	13
5.2	Stelling 1: Ik vind gezond eten belangrijk	13
5.3	Stelling 2: School moet gezond eten verkopen in de kantine en automaten	13
5.4	Stelling 3: Ik wil op school mijn flesje kunnen vullen bij een watertappunt	14
5.5	Stelling 4: Ik wil op school les krijgen over gezond eten	14
5.6	Stelling 5: Ik wil op school kunnen sporten en bewegen buiten bestaande gymlessen om	15
5.7	Conclusie	15
6	Inventarisatie bij andere JOGG-gemeenten ..	16
6.1	Achtergrond	16
6.2	Uitkomsten.....	16
6.3	Conclusie	16
7	Inventarisatie Gezonde Schoolaanpak	18
7.1	Gezonde Schoolaanpak	18
7.2	Advies en ondersteuning van de Gezonde Schooladviseur.....	18
7.3	Conclusie	18
8	Conclusies en aanbevelingen	19
8.1	Achtergrond	19
8.2	Conclusies.....	19
8.3	Aanbevelingen.....	20
9	Bijlagen	21

1 Achtergrond

Achtergrond

- JOGG Apeldoorn
- Onderzoeksvraag
- Aanpak

1.1 JOGG Apeldoorn

Sinds oktober 2014 is Apeldoorn officieel JOGG-gemeente. JOGG Gezonde Jeugd Gezonde Toekomst streeft naar een samenleving waarin alle kinderen en jongeren wonen, leren, recreëren en werken in een omgeving waarin een gezonde leefstijl de normaalste zaak van de wereld is.

JOGG Apeldoorn richt zich tot nu vooral op kinderen in de basisschoolleeftijd. JOGG Apeldoorn wil in kaart brengen of inzet op het VO noodzakelijk is. Hiervoor wil JOGG Apeldoorn eerst inzicht in wat er al gebeurt op de VO-scholen in de gemeente, waar scholen behoefte aan hebben en waar inzet van JOGG nodig zou kunnen zijn.

1.2 Onderzoeksvraag

Binnen dit onderzoek wordt gekeken naar verschillende onderzoeksvragen:

- Hoe is het gesteld met de gezonde leefstijl van leerlingen op het VO in de gemeente Apeldoorn (specifiek gericht op de thema's voeding en bewegen)? Hoe verhoudt zich dit tot de situatie in de regio Noord- en Oost-Nederland? Zijn er trends waarneembaar?
- Wat gebeurt er op VO-scholen om een gezonde leefstijl van leerlingen te stimuleren (specifiek gericht op de thema's voeding en bewegen, met de focus op voeding) en is er behoefte aan (meer) inzet op deze thema's?
- Wat wordt in andere regio's/gemeenten door JOGG gedaan op VO-scholen?
- Wat wordt er landelijk vanuit de Gezonde School-aanpak aangeboden aan VO-scholen om een gezonde leefstijl (Voeding en bewegen) te stimuleren?

1.3 Aanpak

Om de gemeente antwoord te geven op hierboven genoemde onderzoeksvragen, voert het Evaluatiebureau een inventariserend onderzoek uit.

- Om inzicht te geven in de leefstijl van jongeren op het VO in Apeldoorn zal gebruik gemaakt worden van de resultaten van de Gezondheidsmonitor Jeugd 2019 (GGD Noord- en Oost-Gelderland) en (beperkt van) de resultaten van de extra Gezondheidsmonitor Jeugd 2021 (hierin is voeding niet opgenomen). Bij het bieden van inzicht zal de leefstijl (voeding en beweeggedrag) van de jongeren uit de gemeente Apeldoorn vergeleken worden met die van de jongeren uit de regio Noord- en Oost-Gelderland. Om trends vast te stellen zullen de resultaten van 2019 (2021) vergeleken worden met de resultaten van de Gezondheidsmonitors Jeugd van 2015 en 2011.
- Om inzicht te krijgen wat er gebeurt op VO-scholen om een gezonde leefstijl van leerlingen stimuleren, en om te kijken waar de behoeftes liggen aan (meer) inzet op deze thema's, wordt in gesprek gegaan met contactpersonen van scholen, met leerlingen van scholen en met partners die aanbod hebben op VO-scholen in Apeldoorn.
- De JOGG-regisseur vraagt input op bij JOGG Nederland en eventuele JOGG-gemeenten over wat landelijk bekend of beschikbaar is rondom het thema voeding op het VO.
- Het Evaluatiebureau vraagt input op bij de Gezonde Schooladviseur over wat landelijk bekend of beschikbaar is rondom het thema voeding op het VO.

2 Resultaten gezonde leefstijl middelbare scholieren

Resultaten gezonde leefstijl

- Achtergrond
- Voeding
- Bewegen
- Conclusie

2.1 Achtergrond

Voedings- en beweggedrag zijn twee belangrijke onderdelen van een gezonde leefstijl. Gezond eten vormt voor jongeren de basis om gezond te zijn, te groeien en te ontwikkelen. Het Voedingscentrum beveelt jongeren vanaf 14 jaar aan om 250 gram groente en 200 gram fruit per dag te eten. Voor dranken wordt aanbevolen om water en koffie en thee zonder suiker te drinken. Dranken met suiker staan niet in de Schijf van Vijf; ze zijn gelinkt aan diabetes mellitus 2 en overgewicht. Bovendien geldt voor jongeren vanaf 13 jaar de richtlijn om maximaal 1 blikje energiedrank per dag te drinken (Richtlijnen Schijf van Vijf, Stichting Voedingscentrum Nederland, 2020).

Bewegen is gezond voor alle leeftijdsgroepen. Bij kinderen (tussen 4 tot 18 jaar) verbetert bewegen de fitheid, spierkracht, botkwaliteit en insulinegevoeligheid. Daarnaast vermindert bewegen het risico op depressieve symptomen en verlaagt het, bij kinderen met overgewicht en obesitas, de vetmassa en body mass index. Sedentair gedrag (veel en lang zitten) is eveneens ongunstig voor de gezondheid. Volgens de beweegrichtlijnen moeten jongeren tot 18 jaar dagelijks minimaal een uur matig intensief bewegen en moeten jongeren minstens drie keer per week aan spier- en botversterkende activiteiten doen. Daarnaast moet veel zitten voorkomen worden (Beweegrichtlijnen 2017, Gezondheidsraad, publicatienummer 2017/08).

2.2 Voeding

In de gemeente Apeldoorn voldoet een behoorlijke groep middelbare scholieren niet aan de richtlijnen

Schijf van Vijf van het Voedingscentrum. Uit de cijfers van de Gezondheidsmonitor Jeugd 2019 van GGD Noord- en Oost-Gelderland blijkt dat 41% van de middelbare scholieren dagelijks fruit eet en 57% dagelijks groente. Daarnaast ontbijt 69% van de middelbare scholieren elke dag. Driekwart van de middelbare scholieren drinkt dagelijks (minimaal een glas) water en 34% drinkt dagelijks drankjes met suiker. 83% drinkt (bijna) nooit energiedrankjes, wat betekent dat 17% minimaal één dag per week één of meer energiedrankjes drinkt.

Ondanks dat veel middelbare scholieren uit de gemeente Apeldoorn niet dagelijks fruit en groente eten is het aandeel dat dit wél doet iets groter dan gemiddeld in de regio Noord- en Oost-Gelderland. Ook is het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks (minimaal een glas) water drinkt iets groter in de gemeente Apeldoorn dan gemiddeld in de regio Noord- en Oost-Gelderland (Tabel 1).

Tabel 1 Voedingsgedrag bij middelbare scholieren in de gemeente Apeldoorn en de regio Noord- en Oost-Gelderland, 2019

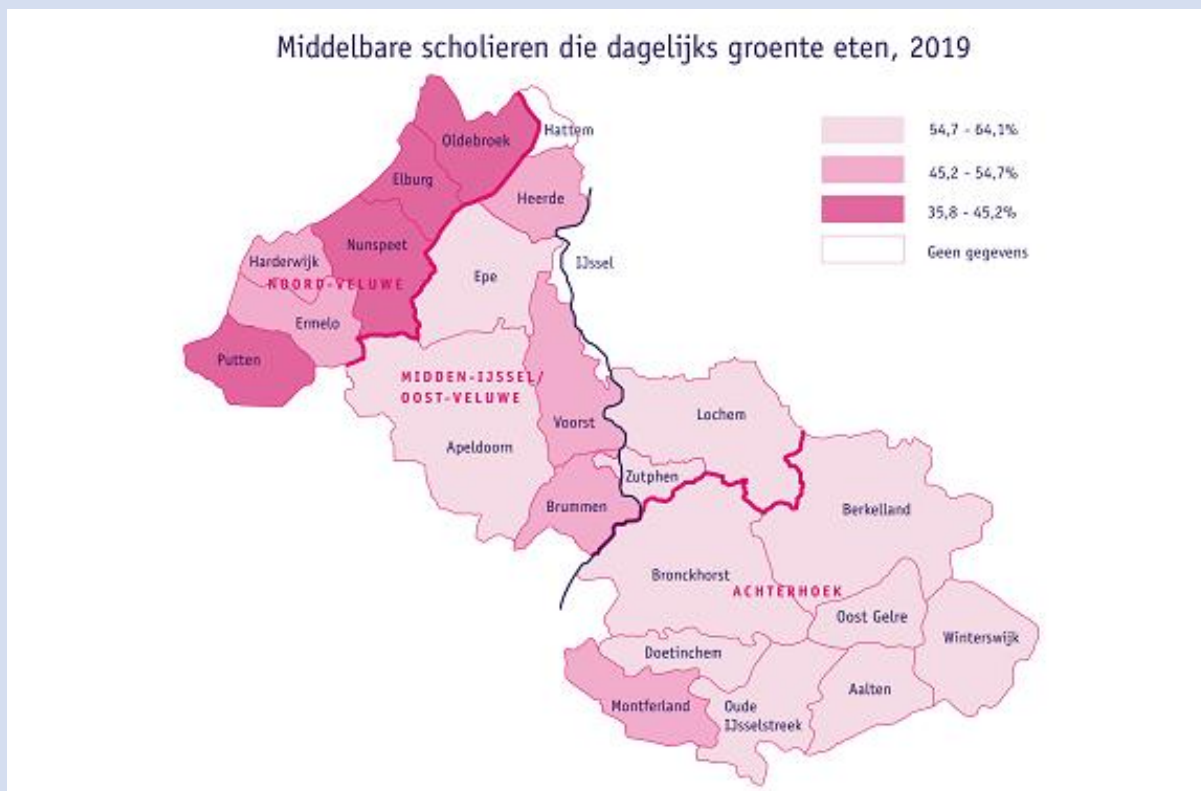
	Gemeente Apeldoorn	Noord- en Oost-Gelderland
Eet dagelijks fruit	41%	39%*
Eet dagelijks groente	57%	55%*
Ontbijt elke dag	69%	70%
Drinkt dagelijks (minimaal een glas) water	76%	74%*
Drinkt dagelijks drankjes met suiker	34%	34%
Drinkt (bijna) nooit energiedrankjes	83%	83%

* Statistisch significant verschil ten opzichte van gemeente Apeldoorn (p<0,05)

Regio

In vergelijking tot andere gemeenten uit de regio Noord- en Oost-Gelderland behoort de gemeente Apeldoorn tot de gemeenten die relatief het gunstigst scoren wat betreft het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks groente eet (57%) en dat dagelijks (minimaal een glas) water drinkt (76%) (Figuur 1, Figuur 2).

Figuur 1 Dagelijks groente eten

Figuur 2 Dagelijks minimaal één glas water drinken

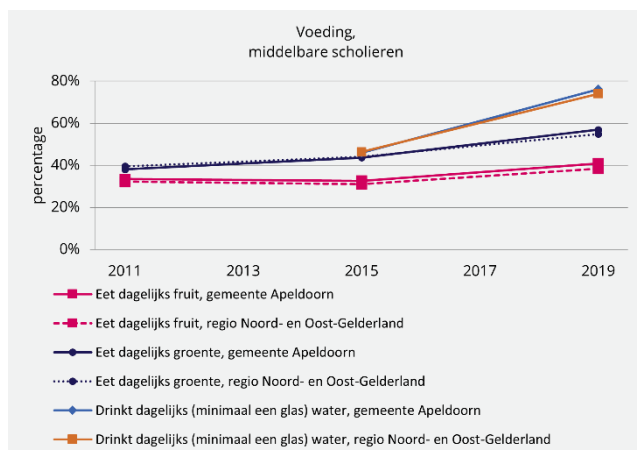

Trends

In de gemeente Apeldoorn is het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks fruit eet tussen 2011 en 2015 gelijk gebleven en tussen 2015 en 2019 toegenomen. Het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks groente eet is tussen 2011 en 2019 toegenomen. Het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks (minimaal een glas) water drinkt is tussen 2015 en 2019 toegenomen.

In de regio Noord- en Oost-Gelderland is het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks fruit eet tussen 2011 en 2015 afgenomen en tussen 2015 en 2019 toegenomen. Het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks groente eet is tussen 2011 en 2019 toegenomen. Het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks (minimaal een glas) water drinkt is tussen 2015 en 2019 toegenomen (Figuur 3).

Figuur 3 Trends rondom voeding van middelbare scholieren in de gemeente Apeldoorn

2.3 Lichamelijke beweging

In de gemeente Apeldoorn beweegt in 2021 15% van de middelbare scholieren dagelijks minimaal een uur en is 88% wekelijks actief in de vrije tijd. In 2019 was 68% van de middelbare scholieren lid van een sportvereniging.

Het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks minimaal een uur beweegt of dat lid is van een sportvereniging ligt lager in de gemeente Apeldoorn dan in de regio Noord- en Oost-Gelderland (Tabel 2).

Tabel 2 Lichamelijke activiteit bij middelbare scholieren in de gemeente Apeldoorn en de regio Noord- en Oost-Gelderland, 2019

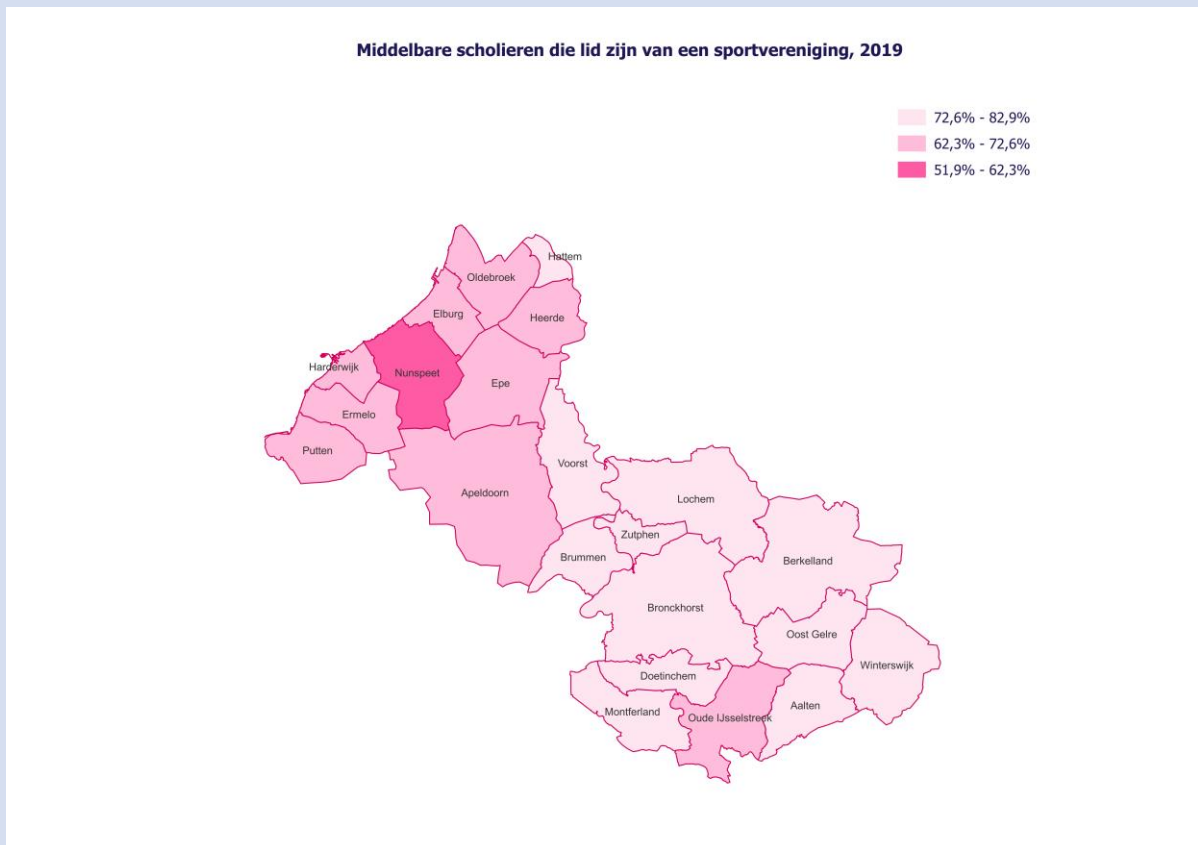
	Gemeente Apeldoorn	Noord- en Oost-Gelderland (%)
Beweegt dagelijks minimaal een uur	15%	16%*
Wekelijks actief (sport/bewegen) in de vrije tijd	88%	88%
Is lid van een sportvereniging *	68%	72%*

* Statistisch significant verschil ten opzichte van gemeente Apeldoorn ($p < 0,05$)

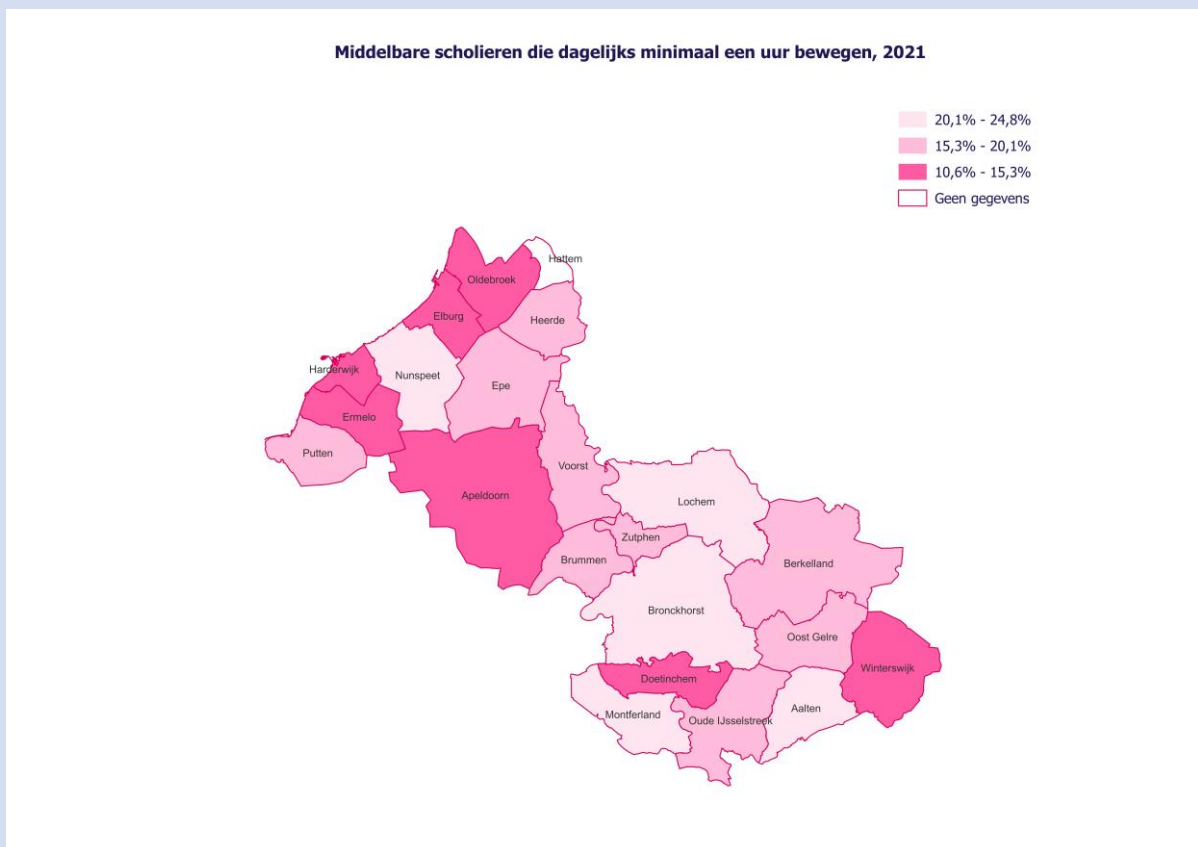
Regio

In vergelijking met andere gemeenten uit de regio Noord- en Oost-Gelderland scoort de gemeente Apeldoorn gemiddeld wat betreft het aandeel middelbare scholieren dat lid is van een sportvereniging (68%) en ongunstig wat betreft het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks minimaal een uur beweegt (15%) (Figuur 4, Figuur 5).

Figuur 4 Lid zijn van een sportvereniging, 2021

Figuur 5 Dagelijks minimaal een uur bewegen, 2021

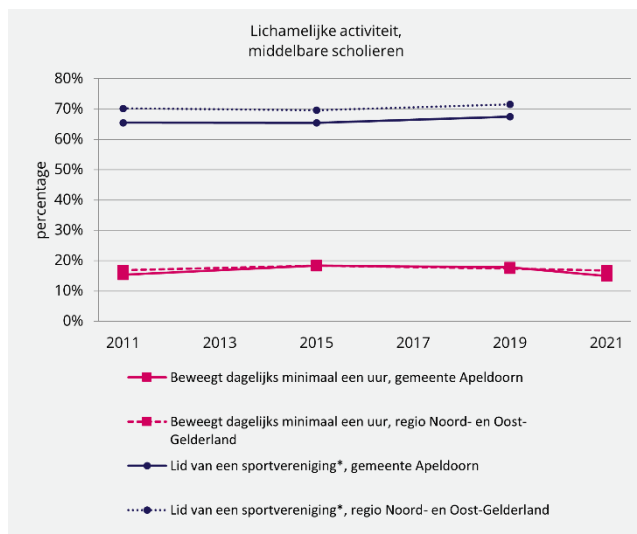

Trends

In de gemeente Apeldoorn is het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks minimaal een uur beweegt tussen 2011 en 2015 toegenomen en tussen 2015 en 2019 gelijk gebleven. Tussen 2019 en 2021 is dit aandeel weer afgenomen. Het aandeel middelbare scholieren dat lid is van een sportvereniging is tussen 2011 en 2019 niet significant veranderd.

In de regio Noord- en Oost-Gelderland is het aandeel middelbare scholieren dat dagelijks minimaal een uur beweegt tussen 2011 en 2015 toegenomen en tussen 2015 en 2021 afgenomen. Het aandeel middelbare scholieren dat lid is van een sportvereniging is tussen 2011 en 2015 gelijk gebleven en tussen 2015 en 2019 toegenomen (Figuur 6).

Figuur 6 Trends rondom lichamelijke activiteit van middelbare scholieren in de gemeente Apeldoorn

2.4 Conclusie

Uit de cijfers van de Gezondheidsmonitor Jeugd 2019 van GGD Noord- en Oost-Gelderland blijkt dat 41% van de Apeldoornse middelbare scholieren dagelijks fruit eet en 57% dagelijks groente. 69% van de middelbare scholieren ontbijt elke dag. Driekwart van de middelbare scholieren drinkt dagelijks (minimaal een glas) water en 34% drinkt dagelijks drankjes met suiker. Tussen 2015 en 2019 is het aandeel scholieren dat dagelijks fruit en/of groente eet toegenomen, evenals het aandeel scholieren dat dagelijks water drinkt. In vergelijking tot andere gemeenten in de regio Noord- en Oost-Gelderland scoren Apeldoornse middelbare scholieren relatief

gunstig voor wat betreft het eten van groente en het drinken van water.

Uit de Gezondheidsmonitor Jeugd van 2021 blijkt dat 15% van de middelbare scholieren uit Apeldoorn dagelijks minimaal een uur beweegt. Dit percentage is iets afgenomen sinds 2019. In vergelijking met andere gemeenten uit de regio Noord- en Oost-Gelderland scoren Apeldoornse middelbare scholieren iets ongunstiger op het gebied van (dagelijks minimaal een uur) bewegen.

3 Resultaten interviews contactpersonen scholen

Resultaten interviews scholen

- Achtergrond
- Huidig aanbod
- Ervaringen
- Wensen
- Conclusie

3.1 Achtergrond

De JOGG-regisseur heeft zeven VO-scholen gevraagd om mee te doen aan het onderzoek. Daarvan hebben er vijf deelgenomen, namelijk Praktijkschool Apeldoorn, Gentiaan College, De Heemgaard, Christelijk Lyceum en UDO (voorheen: Sprengeloo). Voor het onderzoek hebben we interviews gehouden met vijf contactpersonen van deze scholen.

3.2 Huidig aanbod

Alle scholen die meegedaan hebben aan het onderzoek geven aan dat er een zeker aanbod is op school voor wat betreft voeding en bewegen. Er zijn echter grote verschillen tussen de scholen als het gaat om de omvang van dit aanbod. Op één school is de aandacht voor gezonde leefstijl en het aanbod daaromtrent afgelopen jaren sterk afgenomen. Dit lijkt te komen door allerlei organisatorische veranderingen die spelen, waardoor de randvoorwaarden verslechterd zijn. In bijlage I is het huidige aanbod per school weergegeven. Hieronder volgt een samenvatting.

Het grootste deel van het aanbod valt onder de pijler **Educatie**. Zo worden lesprogramma's en leefstijllessen genoemd, die gericht zijn op gezonde voeding, gezond koken en een gezonde leefstijl. Soms betreft het lessen over gezonde leefstijl binnen het reguliere lesprogramma (bijvoorbeeld biologie) of aandacht voor dit thema tijdens mentorlessen. Vaak gaat het om door de scholen zelf ontwikkeld lesmateriaal. Eén keer is een erkende interventie van het Centrum Gezond Leven van het RIVM genoemd. Daarnaast bieden alle scholen - naast de gymlessen - extra sport en beweging aan. Bijvoorbeeld in de vorm van een Plusroute/ Plusklas Sport en Bewegen (waarvoor leerlingen in de onderbouw kunnen

kiezen), een extra ruim aanbod van bewegingsonderwijs, sportdagen en soms ook een aanbod van buitenschools sportaanbod. Praktijkschool Apeldoorn en Gentiaan College hebben een groter aanbod dan de reguliere scholen voor voortgezet onderwijs.

Van de vijf scholen die we hebben gesproken is bij twee sprake van een duidelijke inbedding van gezonde leefstijl in het **beleid** van de school. Deze scholen zijn allebei Gezonde School met een vignet voor voeding en/of bewegen. Op meerdere scholen gelden bepaalde regels, bijvoorbeeld dat leerlingen niet onder schooltijd (en ook niet in de pauze) van het schoolplein af mogen. Hierdoor kunnen leerlingen onder schooltijd niet naar het winkelcentrum om snoep of fastfood te kopen. Verder geven bijna alle scholen aan dat energiedrankjes op school niet zijn toegestaan. Het verschilt per school of in hoeverre de bovengenoemde regels gehandhaafd worden.

Een deel van het aanbod valt onder de pijler **Schoolomgeving**. Drie scholen hebben een Gezonde Schoolkantine. Sommige scholen hebben een watertappunt, één school heeft een gezonde automaat (met drankjes en repen) en één school geeft aan bewust geen snoepautomaten te hebben. Een andere school biedt schoolfruit aan. Eén school had een aantal jaren geleden een gezonde schoolkantine en een gezonde snoepautomaat, maar deze zijn verdwenen. Er is een andere cateraar gekomen, die een ongezond aanbod heeft. De school geeft aan dat de snoepautomaten "*nu weer ramvol met ongezonde dingen*" zitten. Een andere school is bezig met het opzetten van een schoolkantine, waarin ze streven naar gezond en lekker aanbod, dat (deels) tijdens kooklessen kan worden bereid.

Praktijkschool Apeldoorn en Gentiaan College bieden bewegmogelijkheden op het plein aan. Bijvoorbeeld in de vorm van een voetbalveld, Cruyff Court, een basketbalveld en/of een klimtoestel. Beide scholen geven aan dat leerlingen hier veel gebruik van maken (vooral voetbal). Het Christelijk Lyceum heeft een aantal fitnessapparaten op het schoolplein staan.

Tot slot is er een beperkt aanbod genoemd dat onder de pijler **Signalering** valt. Het gaat dan bijvoorbeeld om het doorverwijzen van leerlingen

met overgewicht door de jeugdarts naar een speciaal programma of medisch specialist. Ook een schoolmaatschappelijk werker of een zorgcoördinator kan leerlingen doorverwijzen.

3.3 Ervaringen

Draagvlak

Uit de interviews komt naar voren dat het belangrijk is om voldoende draagvlak te hebben binnen de school om gezonde voeding en bewegen goed op de agenda te krijgen. In hoeverre is er schoolgezondheidsbeleid? In welke mate leeft het thema binnen de directie en in het docententeam? Zijn er enthousiastelingen die de kar trekken? Hoeveel tijd kan er worden vrijgemaakt? Verschillende scholen geven aan dat er op zich wel interesse is en dat gezonde leefstijl belangrijk wordt gevonden. Er zijn echter ook veel andere onderwerpen die aandacht vragen van scholen: *“We moeten natuurlijk ook gewoon lessen draaien”*.

Sommige scholen geven aan dat het belangrijk is dat er van bovenaf een duidelijk beleid wordt opgesteld van waaruit activiteiten worden opgestart. Daaronder vallen ook afspraken en regels, bijvoorbeeld dat leerlingen niet van het plein af mogen, of dat er geen energiedrank mee naar school mag worden genomen. Het doorlopen van een beleidsplan kan ondersteunend zijn om per onderwerp te bekijken wat er al is en wat nog aandacht heeft. Eén school geeft echter aan dat het aanbod vooral is ontstaan vanuit het docententeam zelf. Docenten enthousiasmeren elkaar en er is ruimte om eigen accenten te leggen. Zo verzorgt een collega bijvoorbeeld dansles en een andere docent, die (ook) zwemdocent is, geeft zwemlessen aan de leerlingen van de school.

Behalve afspraken en regels is het ook belangrijk dat de randvoorwaarden in orde zijn. Denk bijvoorbeeld aan een goede roosterplanning: ruimte voor sportlessen en beschikbaarheid van gymzalen.

Continuïteit

De meeste contactpersonen zijn al meerdere jaren werkzaam op hun school en ook al langere tijd betrokken bij het stimuleren van een gezonde leefstijl. Zij geven aan dat het een proces is dat niet

vanzelf gaat en waar tijd overheen gaat. ‘Het begint langzaam steeds meer te komen. Ik heb wel gemerkt dat het veel geduld vraagt.’

Eén school geeft aan dat het best goed gaat en dat ze vergeleken met andere vergelijkbare scholen veel aanbieden. De school geeft aan dat het onderwerp is gegroeid en dat het inmiddels *“iets is van het hele team, van de hele school”*. Een andere school noemt ook dat het thema gezonde leefstijl breed gedragen wordt binnen de school, maar dat het niet vastgelegd is in een beleidsnotitie.

Op een andere school is er juist de klad gekomen in de aandacht voor gezonde leefstijl: *“Een paar jaar geleden was het een hot item, maar op dit moment niet erg meer”*. Het lijkt erop dat een fusie en veranderingen in de organisatie en het management hier de oorzaak van zijn. De contactpersoon geeft aan dat het voor hem onder andere onduidelijk is wie waarvan is, dat roosters zijn veranderd, dat er een andere cateraar gekomen is en dat de regie op een andere plek lijkt te liggen dan eerder. In de jaren voor de fusie heeft de school stapsgewijs gekeken wat aandacht behoefde en dit omgezet in actie. De contactpersoon geeft aan dat de ervaring van het verleden wel goed gebruikt kan worden om de school in de toekomst weer tot een gezondere school te kunnen maken.

Samenwerking met externe partijen

Om te komen tot een gezond aanbod werken scholen soms samen met externe partijen. Een aantal scholen noemt de Gezonde Schooladviseur (GSA). De GSA biedt bijvoorbeeld advies bij het structureel vormgeven van het thema in beleid of de keuze voor een interventie en/of denkt mee over signalering en het verbeteren van de schoolomgeving. Daarnaast wordt het Voedingscentrum genoemd, als adviseur bij het opzetten van een Gezonde Schoolkantine. Hiervoor wordt ook nog de samenwerking met de cateraar genoemd. Verder heeft een aantal scholen een lesprogramma (gebruikt) dat door externe organisaties is ontwikkeld en beschikbaar wordt gesteld. Weinig scholen noemen samenwerking met andere scholen.

De meeste scholen zijn niet erg bekend met JOGG. Sommige contactpersonen hebben wel van JOGG gehoord, maar weten niet precies wat het inhoudt.

Eén school denkt bij JOGG aan het Gezonde Schoolprogramma. Een andere school daarentegen heeft regelmatig overleg met de JOGG-regisseur. Zij geeft aan veel te netwerken en ook betrokken te zijn bij twee deelakkoorden van het Sportakkoord Apeldoorn: *“Er ontstaat een steeds breder netwerk en er wordt samengewerkt om te kijken hoe we kinderen kunnen stimuleren meer te bewegen”*.

Eén school geeft een aantal voordelen aan van het betrekken van externe partijen. Zo is het voor de school gemakkelijker om een bestaand lespakket te kiezen, omdat het minder ontwikkeltijd kost. Daarnaast kan het inzetten van bijvoorbeeld gastdocenten ervoor zorgen dat de boodschap beter overkomt bij leerlingen dan wanneer ze iets van de eigen docent horen.

Wat levert het aanbod op?

Over het algemeen zien scholen enthousiaste reacties bij leerlingen en ouders over het gezonde leefstijlaanbod. Dat geldt vooral voor het (extra) beweegaanbod. Sommige scholen besteden hier speciaal aandacht aan op hun website. Het bieden van een extra Plusroute Sport kan voor leerlingen van groep 8 (en/of hun ouders) bijvoorbeeld juist een reden zijn om voor die school te kiezen. Een school geeft aan dat de aandacht voor gezonde leefstijl op school leerlingen meer bewust maakt van het belang van gezond leven: *“Een flink deel van de tijd en opvoeding ligt bij school en daarin kan de school een voorbeeldfunctie vervullen. Ook al vinden pubers het stom”*.

3.4 Wensen

Wensen ten aanzien van JOGG

Tijdens de interviews met de scholen is uitgelegd wat JOGG inhoudt en vervolgens gevraagd waarbij JOGG hen eventueel zou kunnen ondersteunen.

Deze inventarisatie leverde het volgende op:

- Aanbieden van workshops, voorlichtingen aan leerlingen en bijscholingen aan personeel;
- Geven van adviezen, bijvoorbeeld rondom rookbeleid;
- Vraagbaak voor de contactpersonen van de scholen;
- Ontmoetingsplek, een verbindende schakel tussen scholen;

- Ingang om leerlingen met problemen (bijvoorbeeld leerlingen met overgewicht of leerlingen zonder zwemdiploma) aan te melden voor ondersteuning;
- Ondersteunen bij het opzetten van een Gezonde Schoolkantine;
- Adviseren over buitenschools sportaanbod;
- JOGG kan als externe partij met expertise mogelijk (meer) draagvlak binnen de school creëren.

Overige wensen

Tot slot hebben scholen nog andere wensen kunnen aangeven tijdens de interviews. Hieruit kwamen de volgende punten naar voren:

- Meer draagvlak voor gezonde leefstijl binnen de school;
- Meegaan met de huidige trends in sport en beweegaanbod, denk aan urbansport, e-sports en buitensporten. Meer uitdaging, meer afwisseling in de gymlessen;
- Vignet Gezonde Voeding behalen, door starten Gezonde Kantine met behulp van inzet eigen leerlingen/docenten;
- Aanbieden van buitenschools sportaanbod op school, bijvoorbeeld een fitnessruimte voor leerlingen en docenten.

3.5 Conclusie

Op alle scholen die aan het onderzoek hebben meegedaan is een zeker aanbod op het gebied van gezonde voeding en bewegen. Er zijn echter grote verschillen tussen de scholen als het gaat om de omvang van dit aanbod. De meeste scholen geven aan het belang van een gezonde leefstijl te erkennen, maar benoemen ook dat het thema niet de hoogste prioriteit heeft. Voldoende draagvlak en goede randvoorwaarden zijn essentieel om dit thema goed op de agenda te krijgen binnen de school. Om te komen tot een gezond aanbod werken scholen soms samen met externe partijen. Vooral de Gezonde Schooladviseur (GSA) wordt genoemd en het Voedingscentrum. De meeste scholen weten niets of onvoldoende van JOGG. JOGG zou volgens de scholen een adviserende en ondersteunende rol kunnen spelen en als een verbindende schakel kunnen functioneren tussen de verschillende scholen in Apeldoorn.

4 Resultaten interviews partnerorganisaties

Resultaten interviews partners

- Achtergrond
- Huidig aanbod
- Bevorderende en belemmerende factoren
- Wensen/toekomst
- Conclusie

4.1 Achtergrond

In totaal hebben we vijf contactpersonen benaderd, die in contact staan met scholen voor voortgezet onderwijs in Apeldoorn op het gebied van voeding en/of beweging. We hebben alle contactpersonen gesproken. We zijn in gesprek geweest met een stafverpleegkundige van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), een Gezonde Schooladviseur (GSA) die verantwoordelijk is voor de regio Apeldoorn, een manager van Sportservice Apeldoorn, een gewichtsconsulente van Beweeg Eet Balans en een voedingscoach van Vitaal&Jij.

4.2 Huidig aanbod

Er zijn verschillende manieren waarop bovengenoemde organisaties actief zijn rondom de thema's voeding en beweging op het voortgezet onderwijs in Apeldoorn.

Organisaties zoals Sportservice Apeldoorn, Beweeg Eet Balans en Vitaal&Jij zijn vooral praktisch betrokken door **gastlessen** te geven of **(sport)activiteiten** te organiseren. De doelgroep van de gastlessen en activiteiten zijn de leerlingen, waarbij de focus ligt op **educatie**. Zo heeft Beweeg Eet Balans een gastles gegeven, waarbij leerlingen een eetdagboek invulden. Vervolgens gingen zij daarover in gesprek aan de hand van de Schijf van Vijf. Ook Vitaal&Jij heeft gastlessen gegeven, waarbij leerlingen bijvoorbeeld etiketten leerden lezen. Het doel is om leerlingen bewustwording bij te brengen over fitheid en vitaliteit en welke positieve invloed voeding hierop kan hebben.

Sportservice Apeldoorn is vooral bezig op het gebied van sport en bewegen, bijvoorbeeld door survivallessen aan te bieden op middelbare scholen. Ook organiseren zij sportdagen voor eerste- en tweedejaars leerlingen tijdens de Nationale

Sportweek en Ontdek je Talent-dagen voor tweedejaars leerlingen. Met deze programma's proberen zij leerlingen te laten zien hoe leuk sporten kan zijn. Ook zijn zij bezig om nieuwe activiteiten te organiseren, zoals deelname met teams aan het Drakenbootfestival. Op deze manier enthousiasmeren en stimuleren zij leerlingen om te sporten.

De Gezonde Schooladviseur is vooral actief op het gebied van **advies en beleid**. Scholen kunnen de GSA benaderen voor advies over verschillende thema's. Uit het interview kwam naar voren dat er op dit moment weinig aandacht is vanuit middelbare scholen voor de thema's voeding en beweging. Vragen die de GSA wel ontvangt gaan voornamelijk over de **Gezonde Schoolkantine** en de **schoolomgeving**. De GSA geeft antwoord op de vragen van scholen, verwijst door naar interventies of helpt scholen om beleid te optimaliseren.

Tot slot is het Centrum voor Jeugd en Gezin vooral actief op het gebied van **signalering en doorverwijzing**. Zij voeren in klas 1 tot en met 4 individuele gezondheidsonderzoeken uit. Leerlingen vullen een gezondheidsvragenlijst in en zij worden gewogen en gemeten. Op basis hiervan kan het CJG bijvoorbeeld obesitas en eetproblematiek signaleren en deze leerlingen doorverwijzen. Het CJG kan leerlingen met overgewicht bijvoorbeeld doorverwijzen naar het programma Fit Kids of Up to Sport, waarbij leerlingen aan de slag gaan met hun beweegdoelen onder leiding van een coach. Naast deze signalering en advisering op individueel niveau, is het CJG sinds kort ook bezig om op basis van de gezondheidsonderzoeken klassen- en schoolbeelden te maken. Op deze manier kunnen zij gerichte adviezen uitbrengen aan scholen, bijvoorbeeld voor preventie en voorlichting.

4.3 Bevorderende en belemmerende factoren

Een deel van het bovengenoemde aanbod vindt structureel plaats, zoals de gezondheidsonderzoeken. Daarnaast gaf Sportservice Apeldoorn aan dat scholen elk jaar weer bij hen aankloppen voor de survivallessen. Echter vindt het grootste deel van het aanbod slechts **incidenteel** plaats. Een voorbeeld hiervan is een gastles over gezonde voeding tijdens een themaweek op een middelbare school, gegeven door Beweeg Eet Balans. De ervaring vanuit Beweeg Eet Balans was dat *“een gezonde leefstijl verder totaal niet wordt gedragen binnen de scholen. Het was dus enkel het afvinken*

van een gastles gezonde voeding. Maar verder zijn ze niet gericht op gezonde voeding en beweging. Ook zijn ze helemaal niet bezig met Gezonde School. Ik heb nog veel mogelijkheden genoemd wat mogelijk is rondom de Gezonde School en subsidies, maar daar wordt verder niks mee gedaan". Ook andere organisaties delen vanuit hun ervaring dat **de thema's gezonde voeding en beweging geen prioriteit** hebben bij veel scholen binnen het voortgezet onderwijs. Deze prioriteit is echter wel belangrijk om een thema goed te kunnen uitvoeren. Het zorgt er bijvoorbeeld voor dat het in beleid wordt opgenomen en dat er geld beschikbaar is. Vanuit de organisaties zijn er in ieder geval intenties om met structurele programma's in het jaarprogramma van een school te komen.

Als het thema voeding en beweging wel prioriteit krijgt, is het volgens de Gezonde Schooladviseur belangrijk dat het wordt **opgepakt door iemand die er hart voor heeft** en dat er sprake is van een **enthousiast team**: "We zeggen ook altijd dat je het niet alleen moet doen, dat je draagkracht moet creëren bij anderen. Maar dat kan lastig zijn, omdat mensen druk zijn of er minder affiniteit mee hebben". Dat is ook de ervaring van Sportservice Apeldoorn: "Het werkt als er een band is. Daarnaast als (contactpersonen van) scholen zelf actief zijn aangelegd en willen ondernemen, dat helpt ook altijd. Warm contact is belangrijk, dat helpt sowieso."

Indien er wel sprake is van aandacht voor gezonde voeding en beweging, zijn er ook **praktische factoren die een belemmerende rol kunnen spelen**. De Gezonde Schooladviseur vertelde over een onderzoek op een school naar wat leerlingen belangrijk vinden met betrekking tot de schoolomgeving. Hieruit kwam naar voren dat leerlingen graag een moestuin willen. De praktische uitvoering hiervan is echter lastig voor een school, waardoor het toch niet tot uitvoering kan komen. Ook benoemde de GSA dat de Gezonde Schoolkantine vaak spaak loopt op het kostentechnisch aspect, omdat leerlingen het aanbod te duur vinden.

4.4 Wensen/toekomst

Hoewel er sprake is van belemmerende factoren, zijn de organisaties ook **positief ten aanzien van de mogelijkheden**. Eén van de doelen vanuit het Sport- en Beweegakkoord is om meer verbinding te creëren rondom sport en bewegen in Apeldoorn. Hierdoor heeft Sportservice Apeldoorn bijvoorbeeld onlangs

voor het eerst een bijeenkomst georganiseerd, waarbij vakdocenten Sport en Bewegen van het voortgezet onderwijs aanwezig waren: "Hiermee probeerden we meer netwerkvorming te krijgen en om te kijken: waar kunnen we elkaar vinden, en waar kunnen we samenwerken? Ook om te kijken naar sportstimulering, bijvoorbeeld door Ontdek je talenten-dagen. Ook konden we benoemen waar wij mee bezig zijn." De bedoeling is om dit netwerk in stand te houden en meerdere keren per jaar te laten samenkomen.

Belangrijk voor het thema voeding en beweging op het voortgezet onderwijs in Apeldoorn, is dat er sprake is van een goede samenwerking tussen JOGG en de andere organisaties. JOGG kan hierin een verbindende rol spelen, terwijl de partners meer een uitvoerende en/of organiserende rol hebben.

4.5 Conclusie

In de gemeente Apeldoorn zijn verschillende organisaties actief rondom de thema's gezonde voeding en beweging op het voortgezet onderwijs in Apeldoorn. Er is een positieve energie bij de organisaties om hiermee op de scholen aan de slag te gaan. Echter is het voor hen soms lastig om binnen te komen bij scholen en een structurele samenwerking aan te gaan. De organisaties hebben het gevoel dat er nog weinig aandacht is voor deze thema's binnen scholen in het voortgezet onderwijs.

5 Resultaten interviews jongeren

Resultaten interviews jongeren

- Achtergrond
- Resultaten per stelling
- Conclusie

5.1 Achtergrond

In totaal zijn zes scholen en de jongerenraad van de gemeente benaderd om in gesprek te gaan met leerlingen over gezonde voeding en beweging op school. We hebben gesproken met vier groepen jongeren, namelijk met de jongerenraad van gemeente Apeldoorn, de leerlingenraad van het Gentiaancollege en met twee groepen leerlingen van de Praktijkschool. Vanwege de selecte groepen die we hebben gesproken is er (waarschijnlijk) geen sprake van een representatieve afspiegeling van de Apeldoornse scholieren.

In totaal zijn we met 43 jongeren in gesprek gegaan. Tijdens de groeps gesprekken zijn vijf stellingen rondom gezonde voeding en beweging voorgelegd aan de jongeren. Zij konden aan de ene kant van de ruimte gaan staan als ze het eens waren met de stellingen, aan de andere kant van de ruimte als ze het er mee oneens waren of in het midden. Aan de hand van de plek waar ze stonden zijn we in gesprek gegaan en hebben we verdiepende vragen gesteld.

5.2 Stelling 1: Ik vind gezond eten belangrijk

Mee eens:	41
Tussenin:	0
Mee oneens:	2

Vrijwel alle jongeren zijn het er mee eens dat gezond eten belangrijk is. Dat helpt namelijk om je goed te voelen. De meeste jongeren vinden ze dat ze zelf redelijk gezond eten. Het is wisselend in welke mate jongeren thuis gezond eten. De meeste ouders maken maaltijden met daarin aardappelen, groenten en vlees. Hoewel jongeren aangeven gezonde voeding belangrijk te vinden, is het vooral belangrijk dat eten lekker is. Daarbij vinden ze het ook belangrijk om 'soms' wat ongezonds te eten.

Als de jongeren kijken naar jongeren om zich heen, zoals vrienden of klasgenoten, zien ze wisselende beelden. Er is een groep leerlingen, die het belangrijk vindt om zich fit te voelen. Zij houden zich daarom bezig met sporten en gezond eten. Aan de andere kant zien ze een grotere groep jongeren die in de pauze vaak ongezonde dingen eet. Zij nemen ongezonde dingen mee van huis, zoals chips, snoep, chocolade of croissantjes. Of zij nemen niks te eten mee, bijvoorbeeld omdat ze hier geen tijd voor hebben in de ochtend. Jongeren die van het schoolplein af mogen tijdens schooltijd geven aan dat zij regelmatig ongezonde dingen halen in de supermarkt. Zij gaan voor de ongezonde keuze vanwege het gemak, omdat het lekkerder is en bovendien omdat het goedkoper is. Hoewel gezond eten dus als belangrijk wordt gezien door jongeren, is dit vaak niet leidend in de keuzes die zij maken.

5.3 Stelling 2: School moet gezond eten verkopen in de kantine en automaten

Mee eens:	15
Tussenin:	9
Mee oneens:	19

Hoewel de leerlingen verdeeld staan tussen 'eens' en 'oneens', komt sterk naar voren dat zij het belangrijk vinden om te kunnen kiezen. Zoals een leerling het verwoordt: *"Er staat 'moet', en daar ben ik het niet mee eens. Er zou gewoon een keuze moeten zijn. Dus er moet staan: 'mogen', maar het moet niet. Het is dus belangrijk dat er een variatie is van gezonde en ongezonde dingen."* Ook andere jongeren benoemen dat ze alleen naar de kantine zouden gaan als er een combinatie is van gezond en ongezond voedingsaanbod. Suggesties die jongeren geven voor gezond en lekker aanbod zijn fruit, soep, belegde broodjes, wraps en salades.

Er zijn verschillende scholen die een gezond voedselaanbod hebben of hebben gehad. Jongeren van de jongerenraad geven aan dat er verschillende scholen zijn die voor de coronaperiode een Gezonde Schoolkantine hadden. Hier werd echter weinig verkocht. Volgens de jongeren kwam dit vooral omdat de producten voor hen te duur waren. Jongeren gaan hierdoor, als ze van het schoolplein af mogen, alsnog naar de supermarkt. Deze kantines zijn na corona niet meer terug gekomen, en staan nu veelal leeg. Op één van de deelnemende locaties mogen leerlingen niet van het schoolplein af, maar is er wel sprake van een Gezonde Schoolkantine. Over deze kantine wordt gezegd: *"Er zijn leerlingen die gezonde dingen kopen, zoals broodje gezond of*

tomatensoep. Het wordt wel verkocht, maar niet per se aan veel leerlingen. De ongezonde dingen worden juist wel goed verkocht. De prijs is heel goed, het is heel goedkoop.” In deze Gezonde Schoolkantine worden dus soms ongezonde producten aangeboden, maar volgens de leerlingen mag dit wel vaker. De kantine is ook aantrekkelijk vanwege de lage prijzen van de aangeboden producten.

Eén jongere gaf aan dat haar school een automaat met komkommers en snoeptomaatjes had. Deze werden echter nooit gekocht door leerlingen, waardoor het voedsel verschimmelde. Deze automaat wordt niet meer gevuld. In andere gesprekken werd bevestigd dat leerlingen waarschijnlijk niks zullen kopen uit een automaat waar snoepgroenten in zitten. Een andere school organiseert drie keer per jaar een gezonde week, waarin leerlingen gratis fruit kunnen pakken. De fruitbakken zijn dan aan het einde van de dag leeg.

Uit de gesprekken komt dus naar voren dat jongeren vaak voor de goedkopere, lekkere en ongezonde keuze gaan als ze zelf iets moeten betalen. Prijs en smaak gaan boven gezondheid.

5.4 Stelling 3: Ik wil op school mijn flesje kunnen vullen bij een watertappunt

Mee eens: 39
Tussenin: 0
Mee oneens: 4

Op vrijwel alle scholen zijn watertappunten aanwezig en jongeren maken hier gebruik van. Veel jongeren nemen een drinkfles mee vanuit huis, maar niet iedereen. Een deel van de jongeren vindt het niet fris om hun flesje in de toiletruimte bij te vullen, en doet het daarom liever bij het watertappunt. Een kleiner deel van de jongeren vindt het echter prima om een flesje bij kraantjes in de toiletruimte bij te vullen. Jongeren geven aan dat er soms geklierd wordt bij de watertappunten door andere leerlingen. Dit ervaren zij als vervelend. Daarnaast worden watertappunten in de winter veel minder gebruikt, omdat ze vaak buiten staan. De aanwezigheid van een watertappunt binnen is dus gewenst.

Naast dat jongeren regelmatig water drinken, nemen ze ook vaak andere drankjes mee of kopen dit in de supermarkt. Drankjes die ze meenemen zijn bijvoorbeeld sportdrank, limonade, ijsthee, frisdrank en vitaminewater. Vaak nemen ze hier thuis een flesje van mee. Zij vullen het flesje later op de dag bij met water, als het drinken op is. Ook geven ze aan dat veel jongeren energiedrink drinken.

5.5 Stelling 4: Ik wil op school les krijgen over gezond eten

Mee eens: 2
Tussenin: 1
Mee oneens: 40

De meeste jongeren geven aan geen interesse te hebben in lessen over gezond eten. Uit de gesprekken die ontstaan, blijkt dat jongeren vooral geen extra les willen. Het kan wel een onderdeel of vervanging zijn van bestaande lessen, zoals mentorles of burgerschap. Jongeren geven aan bij biologie wel les te krijgen over de werking van het lichaam en voedingswaarden. Hierover geeft een jongere aan: *“Op zich heeft het wel de aandacht, maar niet meer of minder dan een ander onderwerp.”* Jongeren die het vak verzorging krijgen, geven aan daar soms wat mee te krijgen over gezond eten. Dit is echter wel verschillend per leraar.

Daarnaast heerst het idee dat een les saai is: *“Persoonlijk vind ik een les wel erg saai, het is heel erg eentonig. Je krijgt wat informatie, dan krijg je een quiz, en dat is tijdverspilling.”* Het is voor jongeren belangrijk dat het niet ‘gewoon’ een les is: het moet ook leuk zijn. Eén jongere gaf aan dat zij voor een schoolvak zelf een kookboek met gezonde recepten moest maken, wat als leuk werd ervaren. Verder gaven jongeren zelf nog wat suggesties, bijvoorbeeld een workshop of een lesuur waarbij je vragen kan stellen over gezondheid.

Verder is er een groepje jongeren die helemaal geen interesse heeft in les over gezonde voeding. Zij geven aan zelf informatie op te zoeken als zij ergens vragen over hebben, of het helemaal niet interessant te vinden. Daarbij geven zij aan dat dit waarschijnlijk geldt voor de meeste jongeren: *“Ik denk dat de lessen niet heel erg gaan werken. Of ze [leerlingen] zijn blij dat ze geen echte les hoeven te volgen. Of ze zitten erbij en gaan daarna weer verder, maakt dan geen echte impact.”*

Tot slot gaf een jongere nog een punt mee, waarvan het belangrijk is om er rekening mee te houden: *“Bij ons zijn ze nu bezig met biologie bezig met wat is gezond en wat is dat niet. Ik hoor van veel leerlingen die veel met voeding bezig zijn, dat ze daar heel erg door worden getriggerd en dan nog obsessiever worden met voeding. En de leerlingen die er van kunnen leren, die leren er waarschijnlijk niet van.”*

5.6 Stelling 5: Ik wil op school kunnen sporten en bewegen buiten bestaande gymlessen om

Mee eens: 19

Tussenin: 6

Mee oneens: 18

Deze stelling zorgt voor de meeste verdeeldheid onder de jongeren. Een deel van de jongeren vindt de huidige gymlessen die zij krijgen te kort om hun energie kwijt te kunnen. Het zorgt ervoor dat zij niet kunnen ontladen, en daardoor minder focus hebben op school. Ook benoemen zij dat ze vaak hetzelfde doen, zoals softbal, basketbal of speerwerpen. Ze vinden dit te eenzijdig, en zijn op zoek naar meer variatie. Over de sportblokken in het laatste schooljaar, waarin leerlingen verschillende sporten uitproberen, zijn de jongeren wel enthousiast. Ook zijn er scholen die bijvoorbeeld extra gymlessen, een vak Vrije Tijd, een sportroute of schooltoernooien aanbieden. De leerlingen die hier vooral gebruik van maken, bewegen en sporten zelf echter al veel. Het zijn vaak dezelfde leerlingen die hier aan meedoen of gebruik van maken. Daarnaast krijgen sommige leerlingen in de bovenbouw geen gymlessen meer, wat een deel van hen jammer vindt. Er is echter ook een grote groep jongeren die geen interesse heeft om (extra) te sporten op school.

Sporten en bewegen op school buiten lestijden om, is praktisch en kan gezellig zijn. Daarnaast zorgt het voor een mogelijkheid om te sporten voor jongeren die weinig geld hebben. Wel denken de meeste jongeren dat er weinig leerlingen zijn die na schooltijd op school blijven om te sporten of bewegen. Zij willen niet langer op school blijven dan nodig is. Veel scholen bieden in hun omgeving verschillende mogelijkheden aan om te sporten, zoals een pingpongtafel of basketbalveld. Hiervan wordt tijdens schooltijd in verschillende mate (vaak door dezelfde mensen) gebruik van gemaakt, maar na schooltijd minder. Ook helpt het niet mee dat leerlingen naar conciërges of andere personen binnen de school moeten om materiaal, zoals pingpong-batjes, te vragen. Daarbij moeten ze vaak hun schoolpas of telefoon inleveren. Dit zorgt voor een drempel om hier gebruik van te maken.

5.7 Conclusie

Vanuit de gesprekken met jongeren valt het op dat ze aangeven gezonde voeding belangrijk te vinden, maar dit niet laten zien in hun gedrag. Als er een keuze is tussen gezond en ongezond eten, gaan ze

vaak voor de ongezonde keuze. Deze keuze is namelijk makkelijker, lekkerder en vaak goedkoper. Daarnaast geven ze echter ook aan keuzemogelijkheden tussen gezonde en ongezonde voeding belangrijk te vinden op school. Als er uitsluitend gezond aanbod is, gaan leerlingen naar de supermarkt om eten te kopen. Een Gezonde Schoolkantine lijkt wel beter te werken bij leerlingen die niet van het schoolplein af mogen. Deze leerlingen nemen ook vaker zelf brood of ander eten mee vanuit huis. Naast voeding valt op dat leerlingen veel energierijke drankjes drinken, zoals energiedrank, frisdrank en vitaminewater. Pas als deze drankjes op zijn, vullen leerlingen het flesje met water. Over het algemeen doen zij dit wel liever bij een watertappunt.

Daarnaast geldt voor les krijgen over gezonde voeding en bewegingsmogelijkheden op school dat leerlingen hier over het algemeen beperkte interesse in hebben. Een les vinden ze al snel saai, en zij vragen zich af in hoeverre dat impact heeft. Jongeren geven aan dat vooral leerlingen die interesse hebben in gezonde voeding, hier aandacht voor zullen hebben. Dit geldt ook voor het bewegen op school: vooral jongeren die bewegen en sporten leuk vinden, maken gebruik van de voorzieningen op school. Een grote groep jongeren heeft hier echter niet zo zeer de behoefte aan.

6 Inventarisatie bij andere JOGG-gemeenten

Resultaten inventarisatie

- Achtergrond
- Uitkomsten
- Conclusie

6.1 Achtergrond

De JOGG-regisseur van de gemeente Apeldoorn heeft JOGG-regisseurs van tien andere gemeenten gemaïld en hen de vraag voorgelegd, wat zij vanuit JOGG bieden aan VO-scholen. Van zes gemeenten heeft zij een reactie ontvangen. Hieronder is per gemeente de reactie kort samengevat.

6.2 Uitkomsten

Gemeente Den Bosch

De JOGG-regisseur van de gemeente Den Bosch geeft aan dat er samenwerking is met de **Gezonde School**. Daarnaast sluit JOGG aan als **expert bij het Jongeren Advies Bureau** op één VO-school.

Gemeente Haarlem

Gemeente Haarlem geeft aan ook actief te zijn op VO-scholen, maar wel minder dan op de basisscholen. De JOGG-regisseur werkt al jaren heel nauw samen met de **Gezonde Schooladviseur** van de GGD. Het gaat dan met name over **watertappunten, een gezonde kantine en de inrichting van het schoolplein**. Op één VMBO-school in Haarlem is een langdurige samenwerking aangegaan met JOGG, gemeente, GGD, Jong Leren Eten en de school op gebied van voeding, bewegen, kantine etc.

Gemeente Arnhem

De JOGG-regisseur van Arnhem is actief in de aanpak in de wijk Presikhaaf, waar hij ook werkzaam is als buurtsportcoach. Hij zet zich in op een school voor VO/MBO in deze wijk. De JOGG-regisseur is met de teamleider Facilitair en Huisvesting van deze school facilitair en huisvesting aan de slag gegaan voor het realiseren van een **gezonde schoolkantine, watertappunten** binnen en buiten en een **gezonde schoolomgeving**. *“Met kleine stapjes maken we*

voorzichtig progressie, we merken dat er veel mensen in beweging moeten komen om mooie stappen te kunnen maken. Dit kost erg veel tijd en inspanning.”

Gemeente Almere

Gezond Gewicht Almere is behalve via de **Gezonde Schoolaanpak** niet actief in het voortgezet onderwijs.

Gemeente Deventer

In Deventer is kort geleden gestart met JOGG en de focus ligt vooral op het basisonderwijs. Er zijn een aantal middelbare scholen aan de slag met de **Gezonde Schoolaanpak**.

Gemeente Amersfoort

Vanuit GGD regio Utrecht hebben de **Gezonde Schooladviseurs** contacten op de scholen voor voortgezet onderwijs. In de gemeente Amersfoort gebeurt dit in samenwerking met B.Slim (Beweeg meer, eet gezond). B.Slim heeft contacten met JOGG in de gemeente Amersfoort.

Aanbod JOGG Landelijk

Vanuit JOGG landelijk is er specifiek ondersteuningsaanbod gericht op het voortgezet onderwijs, zoals:

- het stimuleren van water drinken door het aankleden van het watertappunt;
- ervoor zorgen dat een cateraar of leverancier een gezond voedingsaanbod aanbiedt d.m.v het Akkoord Gezonde Voeding op Scholen;
- adviseren om de eetomgeving in én rondom VO-scholen gezonder te krijgen, door samenwerking te versterken tussen gemeente, school en voedselaanbieders.

JOGG-landelijk biedt kennis en expertise. De inzet van de gemeentelijke JOGG-regisseur is nodig om dit om te zetten in realisatie/uitvoering.

6.3 Conclusie

Uit de inventarisatie onder zes andere gemeenten komt naar voren dat de inzet van JOGG op het voortgezet onderwijs minder groot is dan op het basisonderwijs. De nadruk ligt op samenwerking met de Gezonde Schooladviseur (GGD) en/of advisering

over realisatie van gezonde schoolkantine,
watertappunten en een gezonde schoolomgeving.

7 Inventarisatie Gezonde Schoolaanpak

Resultaten inventarisatie

- Achtergrond
- Uitkomsten
- Conclusie

7.1 Gezonde Schoolaanpak

Gezonde Schooladviseurs van de GGD ondersteunen scholen in het basisonderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en het MBO bij het structureel werken aan gezondheidsbevordering op school.

De Gezonde Schoolaanpak betekent niet altijd dat de school méér moet doen op het gebied van gezondheid. Het gaat erom dat de tijd en aandacht voor dit onderwerp zo effectief mogelijk ingezet en vastgelegd wordt in het beleid. Zo wordt een gezonde leefstijl dagelijkse praktijk op school.

Gezondheidsthema's voor scholen

Om aan de slag te gaan met een gezonde leefstijl op school is een goede keuze voor een gezondheidsthema belangrijk.

Thema's waar een school mee aan de slag kan gaan zijn:

- Voeding;
- Bewegen & sport;
- Gehoor;
- Hygiëne;
- Mediawijsheid;
- Milieu en natuur;
- Relaties en seksualiteit;
- Roken;
- Alcohol- en drugspreventie;
- Slaap;
- Welbevinden.

7.2 Advies en ondersteuning van de Gezonde Schooladviseur

Scholen kunnen bij de Gezonde Schooladviseur van GGD Noord- en Oost-Gelderland terecht voor advies en ondersteuning over de Gezonde Schoolaanpak. De ondersteuning kan per school anders zijn. Enkele voorbeelden:

- Docententeam inspireren
- Begeleiding bij Themascans
- Advies over het opnemen van het thema in het schoolbeleid
- Advies watertappunt
- Advies voor een gezonde schoolkantine
- Advies over lesmateriaal en effectieve interventies

De Gezonde Schooladviseur (GSA) geeft aan dat zij vanuit de VO-scholen in Apeldoorn op dit moment vrij weinig vragen voor ondersteuning krijgt op de thema's voeding en beweging (zie hoofdstuk 4). Vragen die de GSA wel ontvangt gaan voornamelijk over de Gezonde Schoolkantine en de schoolomgeving. Een beperkt aantal scholen heeft een vignet Gezonde School op de thema's Bewegen&Sport of Voeding.

In bijlage II staan meer voorbeelden van de ondersteuning die de Gezonde Schooladviseur kan bieden. Daar staat ook een overzicht van aanbevolen effectieve interventies op de thema's Voeding en Bewegen die scholen kunnen inzetten.

Meer over de Gezonde Schoolaanpak van GGD Noord- en Oost-Gelderland: [Met de Gezonde School presteren leerlingen beter! \(ggdnog.nl\)](https://www.ggdnog.nl/presteren-leerlingen-beter/)

7.3 Conclusie

De Gezonde Schooladviseur kan scholen ondersteunen op het gebied van gezondheid en leefstijl door met hen mee te denken over signalering, beleid, educatie en de schoolomgeving.

8 Conclusies en aanbevelingen

8.1 Achtergrond

Sinds oktober 2014 is Apeldoorn officieel JOGG-gemeente. JOGG Gezonde Jeugd Gezonde Toekomst streeft naar een samenleving waarin alle kinderen en jongeren wonen, leren, recreëren en werken in een omgeving waarin een gezonde leefstijl de normaalste zaak van de wereld is.

JOGG Apeldoorn richt zich tot nu vooral op kinderen in de basisschoolleeftijd. JOGG Apeldoorn wil graag weten of inzet op het voortgezet onderwijs (VO) ook nodig en wenselijk is. Daarom heeft JOGG Apeldoorn aan het Evaluatiebureau gevraagd om inzicht te verschaffen in wat er al gebeurt op de VO-scholen in de gemeente, waar scholen behoefte aan hebben en waar inzet van JOGG nodig zou kunnen zijn.

8.2 Conclusies

Op basis van verschillende invalshoeken is inzicht verkregen in wat er al gebeurt rondom het thema gezonde voeding en beweging op de VO-scholen in de gemeente, waar scholen behoefte aan hebben en waar inzet van JOGG nodig zou kunnen zijn.

Op basis van deze invalshoeken kunnen we de volgende conclusies trekken:

- Sinds 2015 zien we een verbetering in het voedingsgedrag van middelbare scholieren in Apeldoorn: de groep die dagelijks groente en fruit eet is groter geworden. Ook zien we dat steeds meer jongeren elke dag (minimaal een glas) water drinken. Desondanks voldoet nog een aanzienlijk deel van de jongeren niet aan de Richtlijnen Schijf van Vijf van het Voedingscentrum.
- In 2021 bewoog 15% van de Apeldoornse middelbare scholieren minimaal een uur per dag. Dit betekent dat maar liefst 85% van hen niet voldoet aan de beweegrichtlijnen van de Gezondheidsraad.
- Alle scholen voor voortgezet onderwijs in Apeldoorn die aan het onderzoek hebben meegedaan hebben een zeker aanbod op

het gebied van gezonde voeding en bewegen. Er zijn echter grote verschillen tussen de scholen als het gaat om de omvang van dit aanbod. Elke school maakt hierin andere keuzes. Vaak wordt het belang van een gezonde leefstijl onderkend, maar is het in de praktijk niet altijd mogelijk hieraan voldoende prioriteit te geven. Soms ontbreekt het aan voldoende draagvlak/enthousiasme en aan goede randvoorwaarden binnen de school. Voor ondersteuning werken sommige scholen samen met externe partijen, zoals de Gezonde Schooladviseur (GSA) of het Voedingscentrum.

- De meeste scholen geven aan niet bekend te zijn met JOGG Apeldoorn. Een school die juist wel betrokken is bij het netwerk van JOGG, geeft aan dat deze samenwerking helpt bij het op gang brengen van de beweging om jongeren te stimuleren om meer te bewegen.
- In de gemeente Apeldoorn zijn verschillende organisaties actief rondom de thema's gezonde voeding en beweging op het voortgezet onderwijs. Er is een positieve energie bij de organisaties om hiermee op de scholen aan de slag te gaan. Echter is het voor hen soms lastig om binnen te komen bij scholen en een structurele samenwerking aan te gaan. Veel aanbod wordt incidenteel ingezet. De organisaties hebben het gevoel dat er nog weinig aandacht en draagvlak is voor deze thema's in het voortgezet onderwijs.
- Leerlingen geven aan gezonde voeding een belangrijk thema te vinden, maar voor hen spelen gemak, financiën en smaak een grotere rol dan gezondheid. Leerlingen zijn er niet op tegen dat de school inzet op gezonde voeding en beweging. Ze zijn echter wel sceptisch over de impact die het zal hebben, gebaseerd op eerdere of huidige ervaringen.
- Uit een inventarisatie onder zes andere JOGG-gemeenten komt naar voren dat de inzet van JOGG binnen het voortgezet

onderwijs overal minder groot is dan in het basisonderwijs. De nadruk ligt vooral op samenwerking met de Gezonde Schooladviseur (GGD) en/of realisatie van gezonde schoolkantine, watertappunten en een gezonde schoolomgeving. Vanuit JOGG landelijk is er specifiek ondersteuningsaanbod gericht op het voortgezet onderwijs.

- De Gezonde Schooladviseur (GSA) van de GGD ontvangt op dit moment vrij weinig vragen van middelbare scholen uit Apeldoorn over ondersteuning op de thema's voeding en beweging. Vragen die de GSA wel ontvangt gaan voornamelijk over de Gezonde Schoolkantine en de schoolomgeving. De Gezonde Schooladviseur kan scholen ondersteunen op het gebied van gezondheid en leefstijl door met hen mee te denken over signalering, beleid, educatie en de schoolomgeving.

8.3 Aanbevelingen

- Meer aandacht voor gezonde leefstijl jongeren is gewenst, want de meeste jongeren voldoen niet aan de richtlijn Schijf van Vijf en de beweegrichtlijn.
- JOGG kan een aanjagende rol spelen om het thema gezonde voeding en beweging meer op de kaart te zetten binnen scholen. Samen met Gezonde Schooladviseurs kan JOGG kijken hoe deze thema's vanuit beleid geborgd kunnen worden binnen scholen. Hierdoor kan beleid ingezet worden om ongezond gedrag bij leerlingen te ontmoedigen en een gezonde schoolomgeving te stimuleren. Hierbij kan gedacht worden aan het stellen van regels, bijvoorbeeld dat leerlingen het schoolplein niet mogen verlaten. Ook kan beweeggedrag aangemoedigd worden, bijvoorbeeld door sportfaciliteiten op en rondom het schoolplein te faciliteren.
- Door het formuleren van een duidelijke visie en beleid over gezonde voeding en beweging kunnen taakhouders steviger inzetten op deze thema's binnen de school. Hierin is het

belangrijk in te zetten op een continue lijn. Incidentele lessen of activiteiten hebben minder impact op de leerlingen. De Gezonde Schooladviseur kan hierbij adviseren over en verwijzen naar erkende (effectieve) interventies, en partnerorganisaties kunnen ingezet worden om activiteiten uit te voeren.

- JOGG zou samen met de Gezonde Schooladviseur een verbindende functie kunnen vervullen tussen scholen. Door scholen met elkaar te verbinden kunnen zij met elkaar afstemmen hoe zij met deze thema's aan de slag gaan. Hierdoor hoeft niet elke school apart het wiel uit te vinden, maar kunnen ze leren van elkaar. Dit draagt eveneens bij aan kansgelijkheid met betrekking tot gezondheid.
- Bij de invulling van de thema's is het belangrijk om aan te sluiten bij de leefwereld en wensen van jongeren. Zorg ervoor dat het aanbod leuk is en de aandacht krijgt van leerlingen, zodat het werkelijk impact kan hebben. Daarbij is het wel belangrijk om rekening te houden met mogelijke negatieve triggerende effecten die activiteiten en educatie rondom gezondheid kunnen hebben op leerlingen.

9 Bijlagen

- **Bijlage I:** Apeldoornse VO-scholen die hebben meegedaan aan het onderzoek en hun aanbod op gebied van voeding en bewegen.
- **Bijlage II:** De Gezonde Schoolaanpak

BIJLAGE I

Apeldoornse VO-scholen die hebben meegedaan aan het onderzoek en hun aanbod op gebied van voeding en bewegen

	Aanbod op gebied van voeding en bewegen:			
Naam school (contactpersoon interview)	Educatie	Beleid	Signalering	Schoolomgeving
De Heemgaard (Docent Wiskunde met taakgebied 'Veiligheid en Preventie')	Online lesprogramma 'Weet wat je eet' (klas 1 en 2) (Erkende interventie) Plusroute Sport en Bewegen (keuze; ca 40% van de leerlingen volgt deze route) Sportdagen en danslessen tijdens schakelweken	Verbod op energiedrank	Jeugdarts verwijst leerlingen met overgewicht door	Gezonde schoolkantine (Gouden Schaal) Watertappunt
Praktijkschool (Vakleerkracht Consumptief)	Lessen koken met gezonde keuzes (basisprogramma leerjaar 1 en 2) Lessen over gezonde voeding bij vak verzorging (leerjaren 1 en 2) Ruim aanbod bewegingsonderwijs (2 blokken van 2 uur in leerjaar 1 en 2) Aanbod bewegingsactiviteiten buiten/na schooltijd Praktijkmodules ouderejaars voor beweegactiviteiten (zoals midwintermarathon, darten, fitness) Sporten voor meiden	Gezonde School (thema-certificaten Voeding, bewegen en sociale veiligheid) Leerlingen mogen niet van het schoolplein af	Jeugdarts volgt leerlingen met overgewicht (herhaalconsult / jaarlijkse check)	Geen automaten in school Gezonde Schoolkantine (Zilveren Schaal; in eigen beheer) Watertappunt Schoolplein met klimtoestel, sportveld en basketbalveld
UDO (Gymdocent, tevens Gezonde Schoolcoördinator)	Op dit moment worden er geen leefstijllessen meer gegeven (eerder wel: 'Do it').	Verbod op energiedrank Vrijwel geen beleid meer (was er voorheen wel)	-	Watertappunten Geen gezonde schoolkantine en gezonde snoepautomaten meer (waren er voorheen wel)

Apeldoornse VO-scholen die hebben meegedaan aan het onderzoek en hun aanbod op gebied van voeding en bewegen - vervolg

	Aanbod op gebied van voeding en bewegen:			
Naam school (contactpersoon interview)	Educatie	Beleid	Signalering	Schoolomgeving
Gentiaancollege (Gymdocent, tevens Combinatiefunctionaris)	<p>Leefstijllessen op verzoek (klas 4), deze lessen richten zich op sport, maar richten zich ook op kennis over voeding, gezonde leefstijl.</p> <p>Sportdagen (Special Heroes). Leerlingen kunnen zich daarna voor proeflessen bij een sportvereniging inschrijven.</p> <p>Sport Extra Plus (Inzet van een personal trainer om leerlingen aan het sporten te krijgen).</p> <p>Naschools sporten (Fitness) voor leerlingen die belangstelling hebben, is tegen een gereduceerd tarief</p> <p>Prikkelarm sporten voor mensen met NAH.</p> <p>Cursus Sport PA (personal assistent)</p>	<p>Gezonde school: certificaten op sport/bewegen en seksualiteit en relaties.</p> <p>Geen energiedrank op school toegestaan.</p> <p>Het stimuleren van het meenemen van een gezonde lunch /brood naar school</p> <p>Leerlingen mogen niet van het schoolplein af</p>	<p>Schoolmaatschappelijk werker en zorgcoördinatoren signaleren en kunnen doorverwijzen (bijvoorbeeld leerlingen met overgewicht of motorische beperkingen)</p>	<p>Schoolfruit</p> <p>Cruyff Court en een basketbalveld op het schoolplein</p>
Christelijk Lyceum (Docent Franse taal, tevens ondersteuningscoördinator)	<p>Gezonde leefstijl komt aan bod bij biologieles en in mentorlessen.</p> <p>Reguliere gymlessen (2 uur per week, brugklas 3 uur)</p> <p>Sportklas, keuzemogelijkheid in het kader van Talentklassen onderbouw</p>	<p>Verbod op energiedrank</p> <p>Leerlingen onderbouw mogen niet van het schoolplein af in tussenuren</p> <p>Gezonde School (thema welzijn)</p>	<p>Signalen (bijvoorbeeld mbt motoriek of overgewicht) vanuit mentoren of gymdocenten. Besproken met de coördinatoren, eventueel in zorgteam.</p>	<p>Gezonde schoolkantine</p> <p>Gezonde automaten</p> <p>Watertappunt (buiten)</p> <p>Fitnessstoestellen op plein</p>

Bijlage II: De Gezonde Schoolaanpak

Gezonde Schooladviseurs van de GGD ondersteunen scholen in het basisonderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en het MBO bij het structureel werken aan gezondheidsbevordering op school.

De Gezonde Schoolaanpak betekent niet altijd dat de school méér moet doen op het gebied van gezondheid. Het gaat erom dat de tijd en aandacht voor dit onderwerp zo effectief mogelijk ingezet en vastgelegd wordt in het beleid. Zo wordt een gezonde leefstijl dagelijkse praktijk op school.

Gezondheidsthema's voor scholen

Om aan de slag te gaan met een gezonde leefstijl op school is een goede keuze voor een gezondheidsthema belangrijk.

Thema's waar een school mee aan de slag kan gaan zijn: Voeding; Bewegen & sport; Gehoor; Hygiëne; Mediawijsheid; Milieu en natuur; Relaties en seksualiteit; Roken; Alcohol- en drugspreventie; Slaap; Welbevinden.

Advies en ondersteuning van de Gezonde Schooladviseur

Scholen kunnen bij de Gezonde Schooladviseur van GGD Noord- en Oost-Gelderland terecht voor advies en ondersteuning over de Gezonde Schoolaanpak. De ondersteuning kan per school anders zijn. Enkele voorbeelden:

- Docententeam inspireren
- Begeleiding bij [Themascan Voeding voortgezet onderwijs](#) en [Themascan Bewegen en sport voortgezet onderwijs](#)
- Dynamische schooldag voor leerkrachten
- Advies over het opnemen van het thema in het schoolbeleid
- Advies watertappunt
- Advies voor een gezonde schoolkantine
- Advies lesmateriaal
- Advies leerling- en ouderparticipatie bij het thema
- Andere partijen erbij betrekken
- Advies schoolplein inrichting/ inspiratievoorbeelden over benut van pauzes
- GGD NOG: Leskisten te leen met bijvoorbeeld spellen over het thema

Meer over de Gezonde Schoolaanpak van GGD Noord- en Oost-Gelderland: [Met de Gezonde School presteren leerlingen beter! \(ggdnog.nl\)](#)

Erkende interventies op thema's voeding en beweging

In de tabel op de volgende pagina staan erkende interventies die door de Gezonde Schoolaanpak worden aanbevolen op de thema's Voeding en Bewegen&Sport op het voortgezet onderwijs.

Alle erkende leefstijlinterventies, die beschikbaar zijn in Nederland, zijn te vinden via

www.loketgezondleven.nl.

Apeldoornse VO-scholen in bezit van geldig vignet op gebied van Bewegen&Sport en Voeding:

Geldig Vignet Bewegen en Sport:

- Veluws College Mheenpark
- UDO
- VSO Zonnehoek

Geldig Vignet Voeding:

- Veluws College Mheenpark
- Praktijkschool Apeldoorn

Erkende interventies op de thema's Voeding en Beweging op het voortgezet onderwijs

Thema Voeding			
Naam	Omschrijving	Doelgroep	Gezonde School Pijler(s)
<u>Krachtvoer</u>	Gratis Lesprogramma over gezonde voeding om leerlingen te helpen gezond te leven en in het bijzonder om gezonde voedingskeuzes te maken.	Leerlingen in de onderbouw vmbo	Educatie
<u>De Gezonde School Kantine</u>	Leerlingen kunnen gezondere voedselkeuzes kunnen maken op school	Leerlingen en studenten in de leeftijd van 11 tot 20 jaar	Beleid, Educatie en omgeving
<u>Weet wat je eet</u>	Online lespakket waarin leerlingen kennis opdoen over gezond, veilig en duurzaam eten en inzicht krijgen in verleidingen vanuit hun omgeving.	Leerlingen van 12 tot 15 jaar op het vmbo, havo, vwo, mbo 1 en mbo 2	Educatie
<u>EU Schoolfruit</u>	EU-Schoolfruit stimuleert kinderen samen in de klas fruit en groente te eten. Deelnemende voortgezet speciaal onderwijsscholen ontvangen 20 weken lang iedere week 3 porties groente en fruit voor alle leerlingen. Deelname is gratis dankzij financiering van de Europese Unie.	Leerlingen op het VSO	Omgeving en Educatie
Thema Beweging&Sport			
<u>IRun2Bfit</u>	Schoolprogramma van 8 weken om leerlingen een leefwijze met beweging en gezonde voeding uit te laten proberen, te laten ervaren en delen met anderen en daarmee hun eigen keuze voor een fitte leefstijl te bekrachtigen.	Leerlingen van 12-16 jaar	Educatie
<u>Skills4Life</u>	Leefstijlprogramma voor jongeren met overgewicht. In een periode van 32 weken gaan jongeren opzoek naar de winst die zij nog kunnen behalen op het gebied van gezonde leefstijl. De interactie en het creëren van eigenaarschap bij de jongeren loopt als rode draad door het programma en zit verwerkt in het gedachtegoed en de werkvormen.	Leerlingen van 12-16 jaar op vmbo-b/k/t, havo-vwo met overgewicht	Educatie en signalering
<u>Schooljudo (HiRO)</u>	HiRO is de lesmethode gericht op de sociaal-emotionele ontwikkeling waarbij judowaarden centraal staan. Het gaat om actieve lessen die zich richten op het weerbaarder maken van leerlingen, plezier ervaren in sport en bewegen en het leren samenwerken en stoeien met iedereen.	Leerlingen in het praktijkonderwijs	Educatie en Omgeving
<u>Alleen jij bepaalt wie je bent</u>	Jongeren krijgen een gestructureerde vrijetijdsbesteding door deelname aan een teamsport op een sportvereniging in de buurt van hun school, met begeleiding door specifiek geselecteerde en opgeleide trainers. De interventie is gericht op het versterken van beschermende factoren en het verkleinen van risicofactoren voor overlastgevend en delinquent gedrag.	Leerlingen van 12 tot 18 jaar op het praktijkonderwijs of vmbo-b/k	Educatie en Omgeving (naschools)
<u>Futsal Chabbab</u>	Welzijnsprogramma voor kinderen en jongeren met een pedagogische insteek. Hierbij worden sport, onderwijs, veiligheid en leefbaarheid met elkaar verbonden. Binnen Futsal Chabbab wordt zaalvoetbal ingezet om jongens en meisjes te bereiken die vaak op straat te vinden zijn. Het doel is om schooluitval onder kinderen en jongeren te beperken, overlast in de wijk te verminderen en zelfontplooiing te bevorderen.	Jongeren tussen 8 en 18 jaar in aandachtswijken met een lagere SES, waar schooluitval uit (v)mbo hoog is	Omgeving (naschools)

Beleidsmakers in de Volksgezondheid staan voor de lastige opdracht om bij afnemende financiële ruimte antwoorden te vinden voor toenemende gezondheidsproblemen onder de bevolking. Dat vraagt om ingrijpende en verantwoorde keuzes.

Het Evaluatiebureau Publieke gezondheid is specialist in het verkrijgen van praktische informatie over interventies in de publieke gezondheid. Het Evaluatiebureau biedt beleidsmakers handvatten waarmee zij ingrijpende keuzes op verantwoorde wijze kunnen maken. Dat doen we in alle gevallen praktisch, verbazingwekkend betaalbaar, en met academisch gestoelde kennis. Zo maken we beleidsmakers sterker.

Evaluatiebureau Publieke Gezondheid

Postbus 3
7200 AA Zutphen
088 - 443 37 05
info@evaluatiebureau.nl
www.evaluatiebureau.nl

Initiatief van:

Partners:

© Evaluatiebureau Publieke Gezondheid – april, 2023

Overname van gegevens is toegestaan, mits voorzien van bronvermelding.